

14. až 15. století

Vážení a milí spoluobčané,

v dnešním povídání se vrátím opět k historii jednotlivých částí naší obce. Ve třetím dílu povídání nad historií obce jsme si připomněli 14. stol., ve kterém se objevují první písemné zmínky o Otíně a Pohořílkách.

Dnes tedy znovu zalistujeme v Moravských zemských deskách, ve kterých byly zapsány majetkové držby a práva svobodných obyvatel Markrabství moravského. Následující vyprávění se bude týkat hlavně Pohořílek, ale obyvatelům Otína a Geršova slibuji, že historii jejich částí se budu věnovat v dalších dílech, abych se mohla rozepsat podrobněji.

Markraběcí války na Moravě

Na počátku si připomeňme pár důležitých faktů z období, o kterém bude dále řeč.

Karel IV. ustanovil jako Korunu českou soustátí dvou zemí – Království českého a **Markrabství moravského**. Tím v podstatě nebyla dotčena samospráva Moravy jako zemského celku. Na zemských sněmech a soudech zasedala moravská markrabí, opavská knížata i olomoučtí biskupové a zúčastňovala se jich šlechta celé Moravy. Zemské desky byly soustředěny do Brna a Olomouce.

Moravským markrabím se stal bratr Karla IV., Jan Jindřich (1322 – 1375). Po jeho smrti se měl stát markrabětem jeho nejstarší syn Jošt. Mladší synové – **Jan Soběslav a Prokop** měli dostat také své údělky. Soběslav se však stal biskupem v Litomyšli a v podstatě o jeho úděl se začal vést válečný spor Jošta s Prokopem. Současně se bratři podíleli i na společném úsilí lucemburků získat polskou a uherskou korunu. Jošt podpořil Zikmunda, na jeho stranu se postavila většina moravských pánů (samozřejmě za přiměřenou odměnu) a proti králi Václavovi IV. vznikla r. 1394 panská jednota. Král hledal zase podporu u svého bratra Jana Zhořeleckého a bratrance Prokopa. Ten, jako hlavní spojenec, byl posléze pověřen správou biskupských olomouckých statků. Kvůli záboru těchto statků však papež uvalil na Prokopa a jeho příznivce klatbu a exkomunikaci z církve.

Na Moravě začalo bezvládní, mnozí šlechtici se změnili v loupeživé rytíře a přepadávali nejen hrady a vsi protivníků, ale i vozy obchodníků. Doby byly neklidné, plné bojů, šarvátek, plenění, loupežení, ničení majetku, vypalování vesnic a bezpráví...

Roku 1402 však došlo k zásadnímu obratu v Joštově politice. Postavil se na stranu Václava IV. a spojil se s opozicí v Uhrách proti Zikmundovi. Po smrti Prokopa se Jošt stal jediným pánem na Moravě, vyrovnal se postupně s bratranci Václavem i Zikmundem a stal se krátce dokonce římským králem. Umírá však bez potomků.

Morava a titul markraběte připadl českému králi Václavovi IV., který natrvalo spojil obě země osobou jednoho vládcе. Zemským hejtmanem jmenoval svého hofmistra, pana Lacka z Kravař.

Ves Pohořílky

A tady, přes pana Lacka z Kravař, se dostáváme k našim Pohořílkám. Kromě knížete a jeho manů (ti dostali půdu v léno za příslib služeb vojenských, bude-li jich třeba, a manská šlechta měla i své desky), vlastnila část půdy církve – biskup olomoucký, kláštery a konventy a část mocné rody jako páni z Kravař a ze Šternberka, později páni z Kunštátu. Velkostatek v té době nepředstavoval zcelená území. Bohatství velkých rodů se zakládalo na držení mnoha malých objektů – malých turzí, hradů s několika vesnicemi či částmi vesnic nebo držení podílů na platech a činžích z těchto vsí či městeček, roztroušených po celé zemi. Nebylo třeba zcelení, protože rentazajišťovala dostatečný důchod a pán, rytíř, byl povolán k jiným úkolům než agrárnímu podnikání. Vedle této vyšší šlechty rytířské však v zemských deskách nalezneme spoustu drobné zemědělské šlechty zemanské, hospodařících na vsích dvorcích a svobodné sedláky.

Původně zeměpanské území v okolí Velkého Meziříčí získali za věrné služby od údělného knížete **páni z Lomnice**, další větve tohoto rodu pak držely Náměšť, Křižanov a Tasov. Po **Janu z Lomnice** získali pak meziříčské panství jeho synové **Beneš, Jindřich Jan III. st. a dcera Anna**.

Benešův syn, **Jan II. mladší**, před svým odchodem do Itálie převádí svému strýci, Janu III. st. svůj majetek na Meziříčí. Jsou to:

Město Meziříčí s hradem, Čikov, Březka, Rohy, Olší, Lhotka, 2 dvory v Jestřabí, Frankův Zhorec, Lavičky, Hrbou, Radslavičky, Bochovičky, **Pohořílky**, Buč a Nové Veselí. (zápis v BZD VI. 524 – str. 129, rok 1377).

Tato část MZD je vedena v latině a ves je tu nazvána **Pohorzeličye**.

Syn Jana ml. **Jindřich** spolčil se s **Lackem z Kravař a na Helfštejně**, který vedl v té době boje s Prokopem o Náměšť, a tak se na Meziříčí dostali **pánové z Kravař**.

Lacek zemřel bezdětek a po něm nastoupil **Jindřich z Kravař a Plumlova** po něm **Václav z Kravař a na Strážnici** a další.

Tato část Pohořílek sdílí tedy osud s velkomeziříčským panstvím. O ní si ještě povíme více, až nahlédneme v některém dalším povídání do urbářů tohoto panství.

Řekli jsme si, že ves Pohořílky náležela z části **k meziříčskému panství**, ale z části náležela také **soukromníkům**. Co víme o nich? Zalistujme znovu v zemských deskách:

1381 - Michek z Pohořílek

Roku 1381 se **Michek z Pohořílek** spolčil s **Kuníkem ze Slatiny** na všechen majetek a roku 1390 zapsal týž Michek své manželce Markétě 3 hř. roční činže na Pohořílkách, na Černém lese a louce; ovdovělá Michková si pak vzala **Jana Vidláka**.

1406 - Jan Vidlák, vladyka z Radslavic

Část historie vsi Pohořílek je spjata **s rodem vladyků Vidláků z Radslavic**. Tento rod sídlil kolem 15. stol na tvrzi ve Svatoslavi a vykonával manskou službu pro třebičský klášter.

Kdo byli **manové kláštera**? Manové kláštera náleželi k okruhu nižší šlechty, k družině klášterního opata, jež tvořila ochranný sbor kláštera. Konali vojenskou jízdní službu na zámku i v poli se svými družinami. Byl to sbor, v němž opat třebičského kláštera měl oporu. Měli velkou vážnost a vliv, takže zasahovali i do záležitostí veřejných, jako např. do sporu opata s místním obyvatelstvem. Manové byli na vrchnosti zcela nezávislí, osvobození od všech povinností poddaného lidu a obdařeni zvláštními právy a privilegii.

Podle brněnských zemských desek Jan Vidlák, vladyka z Radslavic, uzavřel roku 1406 sňatek s ovdovělou **Markétou z Pohořílek** a tím se stal pánem též na Pohořílkách, Zhoři, Ochozi a v Černém lese spolu s Markétou a jejími syny z prvního manželství.

1407 – Filip z Pohořílek

Roku 1407 se objevuje v Zemských deskách zápis, že Filip z Pohořílek prodal **Michaeli z Otína** a jeho nástupcům v obci Otín dvůr s poli, pastvinami, lesy a dalšími náležitostmi.

1420 – Kuník Havlův z Pohořílek a jeho sestra Anna

Zápis z roku 1420 se týká vsi Svařenova, kdy Kuník Havlův z Pohořílek, prodal své sestře Anně a její dceři Anežce pozemky u Svařenova.

1447 – Adam z Pohořílek

Za pana Adama z Pohořílek pak bylo prodáno právě těchto cca 6 lánů ve vsi Svařenově **Ondřeji z Batouchovic**, který již část pozemků v této obci vlastnil, a tak od roku 1447 vlastnil Ondřej celou ves Svařenov.

1447 - Hedvika z Pohořílek

Zápis, týkající se Hedviky z Pohořílek najdeme ve stejném roce jako ten předchozí. Hedvika je tu zapsána jako vdova po **Mikuláši Češkovi z Meziříčí** a tímto zápisem vložila v desky **Matějovi z Martinic**, rychtáři a dědicům jeho Černý les „Vidlákovu Ochoz“ mezi Zhorcem a Kochanovem a spolčila se se svými dvěma **syny Oldřichem a Janem** na ves Pohořílky.

1464 – Michek z Pohořílek

Roku 1464 Michek (tedy Mikuláš) z Pohořílek intabuloval les „Ochozí“ **Ondřejovi a Jiřímu z Siborova**, synu jeho a dědicům jejich...

To bylo tedy jenom pár letopočtů a jmen, týkajících se našich Pohořílek.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o nižší šlechtu, nic bližšího o zmiňovaných nevíme...

Nahlédla jsem také do knih pŕuhonných, zda nenajdu nějakou tu „perličku“, kterou bych vám k vyprávění přidala, ale nenašla jsem. Buď se tu nic špatného nedělo nebo se prostě jen vladykové nesoudili a spory si vyřídili jinak. Zápisy v knihách však dokládají spory o majetek v blízkém sousedství např. v Šeborově, Uřínově, Kochánově..., kde se objevuje dokonce i více pŕuhonů (žalob). V Šeborově např. na bratry Jiříka a Jana.

Na ukázkou pro vaši představu, jak taková žaloba vypadala, jsem vám vybrala a ocituji dva pŕuhony. Sice nejsou z Pohořílek ani Otína, ale určitě jsou zajímavé a dokládají jak také mohl vypadat tehdejší život na vsi, kdy poddané nesoužilo jen počasí a války...

– Petr z Přeckova pohání Svacha z Oslavičky, proto že mi tudýž v Oslavičce mým vlastním lidóm platným na jejich lúkách mocí pase i škodí i jim k tomu hrozí i zajímá i sám šacuje, aby jemu odklady činili po jeho vůli i zájemné běře od nich proti právu a tudý mi pusto učinil tři lány ježto každý platí 50 gr. do roka a druhým lidem tudýž i mně v jich roli i v jich lesy ježto na jejich úlehlech vzrostli i v lúky se uvázal i drží i užívá jich a cesty jim v jich vlastní obilé učinili, vody jim z potoka i namáčetí v potoce proti právu brání a z rybníka také, ježto prostřed vsi jest a oba břehy másta z obú stranu rybníka, a toho pokládá za 200 hř. gr. Zná-li etc. ale chci tak ukázati jakož mi páni najdú. (LCS II, str. 194, 830.)

– Sazema z Tasova pohání Sigmunda z Křižanova, že v pravém landfrydu, vpad v městečko Byteš, tu mým chudým lidóm, ježto tam byli utekli, pobral všecko i spálil a odtud jeda mým lidóm v Jesenici, v Neustichu a ve Zhoři pobrali mi jeho klisny, toho všeho, což mi pobral a spálil, pokládám za 100 hř.gr. Zná-li etc., však to vedu k jeho právu. (LCS II, str.202, 892.)

I o tom, jak probíhala řízení o jednotlivých pŕuhonech by se dalo mnoho navypprávět, ale to bychom už zase odbočili k jinému tématu. Tak snad někdy příště, budete-li mít o ně zájem.

A příště si povíme pár slov zase o Otínu ve stejném časovém období – ve 14. až 15. století, třetí pokračování pak bude patřit Geršovu, aby ani „geršováci“ nepřišli zkrátka, i když byl prý Geršov založen až v 19. století...

Vaše kronikářka